

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 147

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 09. veebruar 2026

Algus 11.15, lõpp 12.00

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)

Protokollija: Markus Veia (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Jaak Valge

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helin Leichter (nõunik), Karin Tuulik (nõunik)

Puudusid: Ants Frosch, Anastassia Kovalenko-Kõlvart ja Lauri Läänemets

Kutsutud: pöördujate esindaja Anto Animägi (3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Jaak Valge ja Leo Kunnase algatatud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (757 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Kollektiivne pöördumine „Eesti vajab erakorralisi valimisi“
4. Riigikohtule arvamuse andmine: välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 7 lg 2 põhiseaduspärasuse kohta osas, milles see ei loe pagulase perekonnaliikmeks enne pagulase Eestisse saabumist temaga tegelikult kooselus elanud faktilist elukaaslast, kellega abiellumine või kellega kooselu registreerimine oli pagulase päritoluriigis elukaaslaste endi tahtest sõltumata õiguslikult võimatu
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava järgmiselt:

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (09.02.2026-13.02.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 09.02.2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Jaak Valge ja Leo Kunnase algatatud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (757 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Kollektiivne pöördumine „Eesti vajab erakorralisi valimisi“
4. Riigikohtule arvamuse andmine: välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 7

lg 2 põhiseaduspärasuse kohta osas, milles see ei loe pagulase perekonnaliikmeks enne pagulase Eestisse saabumist temaga tegelikus kooselus elanud faktilist elukaaslast, kellega abiellumine või kellega kooselu registreerimine oli pagulase päritoluriigis elukaaslaste endi tahtest sõltumata õiguslikult võimatu

5. Info ja muud küsimused

A. Kiviberg sõnas, et komisjoni korralist istungit homme ei toimu. Istungi asemel on komisjoni liikmed oodatud külastusele Riigiprokuratuuri.

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Jaak Valge).

2. Jaak Valge ja Leo Kunnase algatatud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu (757 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Ando Kiviberg andis sõna Jaak Valgele eelnõu tutvustamiseks.

Jaak Valge selgitas, et eelnõu keskmes on Riigikogu kui põhiseadusliku institutsiooni töö kvaliteedi ja usaldusväärsuse tõstmine ning et esitatud neli muudatust on suunatud parlamentaarse töökorralduse tasakaalustamisele ja tõhustamisele. Esmalt peatus ta fraktsioonide moodustamise põhimõtetel ning rõhutas, et põhiseadus ei erista parteilisi ja parteituid saadikuid ning ei näe ette fraktsiooni loomise õiguse sidumist valimisnimekirjaga. Kehtiv Riigikogu kodu- ja töökorra seadus (RKKTs) ei vasta sellele põhimõttele, mistõttu vähemalt viiele sõltumatule saadikule fraktsiooni moodustamise õiguse andmine kujutaks endast põhiseadusliku võrdsuse taastamist ning pluralistliku parlamentaarse kultuuri tugevdamist. Muudatuse jõustumine järgmise Riigikogu koosseisu algusest välistaks tema hinnangul võimaliku isikliku huvi või mõju ja rõhutaks muudatuse sisulist, mitte poliitilist eesmärki. Ta viitas ka varasematele tähelepanekutele, mille järgi on nii õiguskantsler kui ka põhiseaduse üks autoritest Jüri Adams juhtinud tähelepanu vajadusele praegune olukord põhiseaduse põhimõtetega kooskõlla viia. J. Valge märkis, et teine muudatus puudutab tööaja korraldust ning sõnas, et praegune praktika, kus hääletused on hajutatud mitmele päevale ja mida katkestavad pidevalt muud tööülesanded, ei loo Riigikogu tööle ei sisemist selgust ega välisele publikule arusaadavust. Hääletuste koondamine ühele kindlale nädalapäevale looks stabiilsema ja paremini planeeritava tööritmi, vähendaks töö killustatust ning toetaks nii saadikute tõhusamat töökorraldust kui ka avalikkuse võimalust parlamendi tegevust järjepidevalt jälgida. Selline lähenemine aitaks vältida olukordi, kus sisuline töö katkeb ainuüksi hääletuste tõttu ning kogu tööpäev muutub katkestuste jadas toimetamiseks. Eelnõu kolmas muudatus puudutab arupärimistele vastamise korra korrastamist. Tema sõnul peab arupärimine jääma parlamendi sisuliseks järelevallevahendiks, mitte arenema retoorilise vastasseisu platvormiks, mida praegune praktika infotundides sageli peegeldab. Arupärimiste vastused sünnivad tihti improviseeritult ning saadikutel puudub reaalne võimalus nendega eelnevalt tutvuda, mille tulemusel väheneb arutelu sisukus ja kvaliteet. Kirjaliku vastuse esitamise nõue vähemalt 24 tundi enne arutelu looks eeldused väärkamaks ja argumenteeritumaks aruteluks ning vähendaks pinnapealseid ja emotsionaalseid vaidlusi, mis on viimastel aastatel muutunud tavapäraseks. Lõpetuseks käsitles ta kollektiivsete pöördumiste menetlemise muudatust ning rõhutas, et Riigikogu peab põhiseaduslikult toimima rahvaesindusena. Ei ole põhjendatud, et pöördumised, millel on märkimisväärne ühiskondlik toetus, lükatakse menetlemisel järjekindlalt tähtaja lõppu. Kümne tööpäeva nõue

pöördumise arutamiseks komisjonis aitaks taastada austava suhtumise kodanikesse kui institutsiooni tööandjatesse ning looks vähemtõenäolise olukorra, kus pöördumise sisuline aktuaalsus kaob venimise tõttu veel enne arutelu algust. Eelnõu näeb ette ka proportsionaalse erisuse: kui pöördumisel on vähemalt 50 000 allkirja, siis tuleb alгатada olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu, mis ei piira parlamendi otsustusvabadust, kuid tagab, et laia ühiskondliku kõlapinnaga teemad ei jää protseduurilistesse tōketesse pidama. Kokkuvõttes rõhutas J. Valge, et kavandatud muudatused tugevdavad Riigikogu sisemist toimimist, tõstavad parlamentaarsete arutelude kvaliteeti ja toovad poliitilise otsustusprotsessi kodanikule lähemale, mis omakorda toetab avaliku usalduse kasvu riigivõimu vastu.

Ando Kiviberg uuris, millele tugineb hinnang, et sõltumatute saadikute fraktsiooni moodustamise õiguse piiramine kujutab endast põhiseadusvastast olukorda. Ta viitas eelnevalt viidatud õiguskantsleri tähelepanekutele ning palus täpsustada, miks ei ole keegi seni algatanud põhiseadusvastasuse tuvastamise menetlust, kui probleem on tõesti sellisel kujul olemas. Ta soovis selgitust, millest lähtub väide põhiseadusvastasusest ja miks vastav õiguslik tee siiani kasutamata on jäetud.

Jaak Valge märkis vastusena, et ei pea tõenäoliseks, et fraktsioonidel või poliitilistel jõududel oleks olnud senini märkimisväärset tahet viia kõnealune säte põhiseadusega kooskõlla, kuivõrd selline muudatus võiks praeguste fraktsioonide positsioone ja mõjuvõimu vähendada. Ta viitas enda lühikesele Riigikogus oldud staažile, mistõttu ei välistanud võimalust, et küsimust on varem arutatud või hinnatud. Eelnõu menetluse käigus on tal aga kavas pöörduda õiguskantsleri poole täiendava selguse saamiseks. Kui õiguskantsler kinnitaks varasemaid seisukohti ja käsitleks kehtivat olukorda jätkuvalt põhiseadusega vastuolus olevana, võiks tema hinnangul kaaluda ka pöördumist kohtu poole.

Kalle Laanet märkis, et kõnealune temaatika on olnud arutluse all juba aastaid ning tal on olnud varasemalt isiklik kogemus olukorraga, kus viis Riigikogu liiget soovisid moodustada fraktsiooni, kuid see ei leidnud poliitilist toetust ning toodi erinevaid põhjendusi keeldumiseks. Ta esitas küsimuse eelnõu rahalise mõjuhinnangu kohta ning soovis teada, kas on arvestatud fraktsiooni loomisega kaasnevaid lisakulusid, sealhulgas fraktsiooni esimehe ja aseesimehe tasusid, töötajate ning nõunike ametikohti ning muid fraktsiooni tööks vajalikke ressursse. Ta küsis, kas nende kulude ulatus on välja arvatud ja milline võiks olla eeldatav mõjumaht kogu Riigikogu eelarvele. Lisaks juhtis ta tähelepanu asjaolule, et fraktsioonina tegutsemine annab Riigikogu täiskogus oluliselt teistsuguse ja tugevama positsiooni ning uuris, kas neid sisulisi mõjusid ja tasakaalupunkte on eelnõu koostamisel samuti hinnatud.

Jaak Valge selgitas, et eelnõu koostamisel ei ole tehtud detailset kuluhinnangut, kuid ligikaudset arvestust pidades ei oleks fraktsiooni loomisega seotud lisakulu tema hinnangul kuigi suur, jäädes mõnekümne tuhande euro juurde aastas. Demokraatia toimimine eeldabki teatud kulusid ning fraktsioonide moodustamise õiguse laiendamine toetaks parlamentaarset töö autentsemat toimimist. Tema hinnangul võimaldaks selline muudatus suurendada rahvasaadikute iseseisvust ning vähendada olukordi, kus poliitilisi kokkuleppeid ja tegutsemisvabadust määravad liigselt olemasolevate fraktsioonide juhid. Muudatus looks tasakaalustatuma sisekorralduse ning toetaks parlamentaarset otsustusprotsessi sisulist ja sõltumatumat toimimist.

Helir-Valdor Seeder osutas, et RKKTS ulatuslik muutmine on sisuliselt vältimatu,

arvestades praegust olukorda suures saalis ja seda, kuidas Riigikohtu varasemat otsust on Riigikogu juhatuse tasandil tõlgendatud. Tema hinnangul on probleemid laiemad kui üksikud menetluspraktikad, need puudutavad nii täiskogu töökorraldust kui ka arupärimiste esitamise ja menetlemise süsteemi. Algataja keskendus arupärimiste vastuste kvaliteedile ja järelevalvefunktsiooni tugevdamisele, kuid tegelikkuses esineb juba arupärimiste esitamisega märkimisväärsed raskusi, kuna pea pooled arupärimised lükatakse tagasi põhjendustega, mida ta nimetas liialt loominguliseks. Selline praktika viitab vajadusele seadust põhjalikumalt ja terviklikumalt ajakohastada. Fraktsioonide moodustamise teemal märkis ta, et võimalik põhiseadusega vastuolus olev olukord ei pruugi avalduda fraktsioonide moodustamise mehhanismis, vaid hoopis selles, et fraktsioonitult saadikutele puudub sisuline võimalus oma seisukohti täiskogus väljendada. Ta pidas probleemiks, et parlamendiliige, kes ei kuulu fraktsiooni, on kõneõiguse ja menetluslike võimaluste osas sisuliselt ilma väljundita. Samal ajal tõi ta esile, et kui fraktsiooni moodustamise alampiiriks seatakse viis liiget, võivad poliitilised jõud hakata süsteemi oma huvides „optimeerima“, näiteks jagades suure fraktsiooni mitmeks väiksemaks üksuseks. Tema hinnangul ei oleks keeruline kujutleda olukorda, kus mõni suurem erakond jagab end mitmeks fraktsiooniks, kui selleks tekib võimalus ja poliitiline kasu. Praegune seadus piirab fraktsiooni loomist samas nimekirjas kandideerinud saadikute vahel, kuid fraktsioonide sisemised liikumised võivad selle piirangu mõju praktikas tühistada. 1990. aastate alguses, mil kodu- ja töökord oli teistsugune ja lubas paindlikumat fraktsioonide formeerimist, tekitas see märkimisväärset segadust ning parlamendi töö oli ebastabiilsem. Tema hinnangul oleks seetõttu keeruline leida lahendust, mis lubaks sõltumatutele saadikutele fraktsioonide moodustada, kuid ei avaks samal ajal võimalust süsteemi ulatuslikuks ümbermängimiseks. Hääletuste koondamise teemal märkis ta, et mõnes riigis on see praktika tõhus, kuid Eestis eeldaks see kogu päevakorra ja tööpäädala struktuuri põhjalikku ümberkujundamist. Praeguses korras on fraktsioonidel õigus pidada lõppkõne, kuid fraktsioonitutele saadikutele see võimalus puudub, mis lisab keerukust ka arutelude ja hääletuste lahutamise küsimusele. Päevakorra reformimine tooks kaasa terve rea täiendavaid muudatusi, mis omakorda mõjutaksid kogu tööpäädala ülesehitust. Ta rõhutas, et kuigi algataja pakutud muudatused võivad esmapilgul paista formaalsed ja teostatavad, on need tegelikult sügava mõjuga ning puudutavad parlamendi töökorraldust laiemalt ja põhimõttelisemalt.

Jaak Valge märkis, et tõstatatud küsimused vajavad kindlasti kaalumist, kuid selle eelduseks on muudatuse algatamine, vastasel juhul ei jõua teema üldse sisulise aruteluni. Tema hinnangul ei pruugi hääletuste ja kõnede ajastuse muutmine tähendada kogu kodukorra ulatuslikku ümbertegemist, sest sisulised sõnavõtted oleks võimalik pidada varem ning seisukohad kujundada enne hääletamist, mis looks loomuliku ajavahe emotsionaalse debati ja lõpliku otsuse vahel. Fraktsioonide moodustamise tehniliste piirangute kohta lisas ta, et võimalust, kus sama nimekirja baasil hakataks moodustama mitut fraktsiooni, oleks võimalik vältida täiendava kodukorra sättega. Selline lahendus võimaldaks laiendada fraktsiooni moodustamise õigust ilma, et süsteemi hakataks kunstlikult killustama.

Evelin Poolamets juhtis tähelepanu asjaolule, et praegu on Riigikogus seitseteist fraktsioonitult ehk „täiesti sõltumatut liiget“, kellest igaüks tegutseb omaette ning palus selgitust, kuidas fraktsioonide moodustamise võimalus nende puhul täpselt toimiks. Kas eelnõu näeb ette, et kõik sõltumatud saadikud võiksid ühineda üheks fraktsiooniks või lähtutakse üksnes miinimumnõudest, mille kohaselt on fraktsiooni moodustamiseks vajalik viis sõltumatut Riigikogu liiget, võimaldades seega moodustada mitu eraldi fraktsiooni.

Jaak Valge selgitas lühidalt, et eelnõu lähtub miinimumnõudest, see tähendab, et fraktsiooni saavad moodustada vähemalt viis sõltumatut liiget. Praktikas eeldab fraktsiooni loomine siiski mingit sisulist ühisosa ning ühiseid poliitilisi veendumusi, mistõttu ei ole realistlik eeldada, et kõik sõltumatud saadikud võiksid automaatselt ühte fraktsiooni koonduda. Fraktsiooni moodustamine eeldab tema hinnangul enam kui üksnes formaalset numbrilist künnist.

Kalle Laanet meenutas, et 2015.–2016. aastal alustas komisjoni juures tööd töörühm, mille eestvedajaks oli Mart Nutt ja mille eesmärk oli RKKTS ajakohastamine, kuid ettevõtmine jäi lõpule viimata. Tema hinnangul on kehtiv kodukord ajale jalgu jäänud ning tekitab rohkelt praktilisi küsimusi, mida üksikute muudatustega ei lahenda. Ka kõnesolev eelnõu toob esile terve rea uusi probleemkohti, mistõttu võiks tõsisemalt kaaluda kodukorra terviklikku ja kaasaegset ümberkujundamist, hõlmates nii komisjonide töökorraldust kui ka täiskogu menetluslikku raamistikku.

Helir-Valdor Seeder märkis, et toetab eelnõu menetlemist, sest peab kodukorra ajakohastamist vältimatuks. Tema hinnangul ei seisne probleemid üksnes seadusetekstis, vaid ka selle rakendamises täiskogus, kus juhatuse otsused võivad tekitada olukordi, mis ei kajasta tegelikku poliitilist olukorda. Näitena tõi ta juhtumi, kus Ants Frosch osaleb küll fraktsiooni tegevuses, kuid ei saa formaalselt olla fraktsiooni esindaja, kuna kodukorra tõlgendus seda ei võimalda. Sama kehtib sõltumatute saadikute puhul, nende olemasolu on poliitiline reaalsus ning küsimus seisneb selles, kuidas tagada neile võrdsed võimalused täiskogu töös. Samas pidas ta keeruliseks leida lahendust, mis ei looks uut probleemi, kuna fraktsioonide moodustamise tingimuste lõdvendamine võiks anda suurtele fraktsioonidele võimaluse hargneda mitmeks väiksemaks üksuseks. See võib viia hoopis vastupidise tulemuseni erinevalt sellest, mida eelnõu soovib saavutada. Sõltumatutele saadikutele võrdsuse tagamine on põhimõtteliselt oluline, kuid praktilised lahendused on keerulised ning võivad kaasa tuua ulatuslikumaid muutusi, kui eelnõu esmapilgul eeldab.

Pipi-Liis Siemann lausus, et valijad ei toeta saadikuid valimistel sõltumatute kandidaatidena, vaid erakondade nimekirjade kaudu, mistõttu ei pruugi olla iseenesestmõistetav, et sõltumatud saadikud peaksid omama samasuguseid õigusi nagu fraktsioonidesse kuuluvad kolleegid. Valija võis häält andes eeldada hoopis teistsuguseid väärtusi ja poliitilist raamistikku, mis omakorda tõstatab laiemat küsimust sellest, milliseid mandaadi- ja esindusloogikaid tuleks sõltumatute saadikute puhul arvestada.

Jaak Valge märkis vastusena, et peab väga oluliseks arvestada valijate hoiakut ning tal on hea meel, et sellele tähelepanu juhitakse. Tema sõnul väljendas valija oma põhimõttelist eelistust juba põhiseadust heaks kiites, mille kohaselt on kõik Riigikogu liikmed võrdsed ning nende õigused ei sõltu formaalsest kuuluvusest fraktsiooni või erakonda.

Ando Kiviberg lisas, et kuigi valija saadab parlamendi liikme ametisse konkreetse erakonna nimekirjas, kaasneb sellega eeldus koostööst ja ühisest poliitilisest raamistikust. Tema hinnangul on arusaadav, et parlamenditöös võivad suhted muutuda ja fraktsioonist lahkumisi ette tulla, kuid pelgalt selle olukorra normaliseerimine võib tuua kaasa uusi probleeme ning vajab seetõttu laiemat läbimõtlemist. Ta küsis, kas eelnõu esitajad on püüdnud kavandatavatele lahendustele otsida toetust ka fraktsioonitute saadikute seast.

Jaak Valge selgitas, et eelnõu esitamise eel ei ole laiemat toetust otsitud, kuid menetluse käigus on kõigil Riigikogu liikmetel võimalik oma seisukoht kujundada. Arvestades praegust jõudude vahekorda ja statistikat, mille järgi koalitsioon lükkab opositsiooni algatused reeglina tagasi, ei olnud sellisel eelneval toetuse otsimisel ka sisulist mõtet. Tema sõnul on eelnõu eesmärk eelkõige tekitada arutelu ning jätta järgmisele koalitsioonile valmis lähtekoht, millele vajaduse korral edasi ehitada.

Evelin Poolamets tõi esile, et fraktsiooni moodustamise võimalusega kaasnevad ka mitmed praktilised küsimused, sealhulgas asendusliikmete osas. Ta soovis selgitust, kas eelnõu näeb ette, et asendusliige liitub automaatselt samasse fraktsiooni, mida saadik algselt esindas või seda, mida viimati.

Jaak Valge selgitas, et asendusliige peab kuuluma sellesse fraktsiooni, mis on moodustatud tema valimisnimekirja alusel, kuid tal on alati võimalus sellest loobuda ja liituda uue fraktsiooniga.

Kalle Laanet lisas repliigi korras, et peab vajalikuks täpsustada varasemat väidet praeguse koalitsiooni käitumise kohta. Tema ligi kahekümneaastane kogemus Riigikogus kinnitab, et opositsiooni eelnõusid on läbi aegade tõepoolest arvestatud vähem kui koalitsiooni omi, kuid see ei ole erandlikult seotud üksnes praeguse koalitsiooniga, vaid on olnud Riigikogu töö tavapärane muster sõltumata poliitilisest olukorrast.

Jaak Valge nõustus, et väide on üldises plaanis tõene, kuid lisas, et on teinud ka vastavat statistikat. Tema sõnul on opositsiooni eelnõude arvestamise osakaal aastate jooksul järjepidevalt vähenenud ning on käesolevas koosseisus kõige madalam. Samuti on pidevalt kahanenud Riigikogu liikmete endi esitatud eelnõude osakaal vastuvõetud eelnõude hulgas, mis tema hinnangul näitab, et Eesti parlamentarism on mitmest küljest nõrgenemas.

Ando Kiviberg märkis, et Vabariigi Valitsus on eelnõu kohta arvamuse andmisest loobunud, kuivõrd tavapäraselt Vabariigi Valitsus ei anna arvamust eelnõude osas, mis puudutavad Riigikogu enesekorralduslikke küsimusi. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 18.02.2026 (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Jaak Valge).

2.2. Teha ettepanek eelnõu tagasi lükata (poolt 5: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov; vastu 2: Helir-Valdor Seeder, Jaak Valge; erapooletuid 1: Evelin Poolamets).

2.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni liige Pipi-Liis Siemann (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Jaak Valge).

3. Kollektiivne pöördumine „Eesti vajab erakorralisi valimisi“

Ando Kiviberg tutvustas Erakonna Eesti Rahvuselased ja Konservatiivid algatatud kollektiivset pöördumist „Eesti vajab erakorralisi valimisi“. Pöördujate kontaktisik on Jaak Valge ning tema esindaja Anto Animägi. Pöördumisele on antud 9 726 allkirja. Pöördujate

hinnangul on uuel valitsuskoalitsioonil väga madal kodanike usaldus ning samal ajal seisab Eesti erakorraliselt keeruliste probleemide ees, mille lahendamine nõuab ühistunnet. Sellest tulenevalt peavad pöördujad riigi huvides õigeks erakorraliste valimiste korraldamist. Pöördumises tehakse kõigile Riigikogu liikmetele ettepanek algetada peaminister Kristen Michali umbusaldamine ja ühineda selle umbusaldusavaldusega, et korraldada erakorralised valimised, millega selgitatakse välja rahva tahe ja uus mandaat riigi juhtimiseks. Pöördujad viitavad põhiseaduse §-le 97, mille neljas lõige sätestab, et valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral võib Vabariigi President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul välja kuulutada Riigikogu erakorralised valimised. Ta selgitas ka komisjoni menetlusvõimalusi. Riigikogu kodu- ja töökorra seadus § 152¹³ loetleb otsused, mille hulgast komisjon saab pöördumist menetledes valida: algetada eelnõu või olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu; korraldada avalik istung; edastada ettepanek pädevale institutsioonile seisukoha võtmiseks ja lahendamiseks; edastada ettepanek Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja pöördumisele vastamiseks; esitatud ettepanek tagasi lükata või lahendada pöördumises püstitatud probleem muul viisil. Ta andis sõna pöördujate esindajale.

Anto Animägi sõnas, et annab erakonna Eesti Rahvuselased ja Konservatiivid nimel üle enam kui 10 000 Eesti Vabariigi kodaniku allkirjad, millega soovitakse välja kuulutada Riigikogu erakorralised valimised, juhtimaks tähelepanu süvenevale usalduskriisile valijate ja Riigikogu vahel. Allakirjutanute seas on mitmeid tuntud inimesi erinevatelt elualadelt. Tema sõnul näitavad avaliku arvamuse küsitlused valitsuskoalitsiooni toetuseks püsivalt alla 20%, mistõttu peavad Eesti Rahvuselased ja Konservatiivid vajalikuks anda rahvale võimalus väljendada oma tahet uue parlamentaarse mandaadi kaudu. Erakorralised valimised ei tähenda tema hinnangul demokraatliku korra nõrgestamist, vaid vastupidiselt on see vahend usalduse taastamiseks riigi institutsioonide ja kodanike vahel. Ta palus põhiseaduskomisjonil pöördumist sisuliselt käsitleda ning suhtuda algatuses väljenduvasse rahva tahtesse tõsiselt ja vastutustundlikult, rõhutades, et meie ühine eesmärk peab olema tugeva ja usaldusväärse Eesti riigi hoidmine, mille aluseks on rahva usaldus ning põhiseaduslik kord. Lõpetuseks täpsustas ta, et digitaalselt on kogutud umbes 9 700 allkirja ning lisaks on tal 500 allkirja paberikandjal, kokku üle 10 000 allkirja.

Jaak Valge osutas, et pöördumisele on kogutud üle 10 000 allkirja. Ta märkis, et pöördumise algatas küll väike erakond, kuid kõik Riigikogu opositsioonierakonnad, välja arvatud võimalik erand Sotsiaaldemokraatliku Erakonna puhul, on avalikkuse ees kinnitanud, et toetavad erakorraliste valimiste korraldamist. Ta küsis, miks need opositsioonierakonnad ei ole käivitanud omavahelist poliitilist masinavärki sellisel viisil, et erakorralised valimised ka tegelikult aset leiaksid, ning palus hinnangut võimalikele põhjustele.

Anto Animägi vastas, et kõige lihtsam seletus puudutatud olukorrale on tõsiasi, et opositsioonierakonnad ei pruugi tegelikult olla erakorralistest valimistest nii huvitatud, kui nad avalikkuse ees näidata püüavad.

Ando Kiviberg selgitas, et peaministrile umbusalduse avaldamine ei too üldjuhul kaasa Riigikogu erakorralisi valimisi ja eeldab Vabariigi Valitsuse ettepanekut. Erakorralised valimised saab välja kuulutada üksnes Vabariigi President ning nende korraldamise alused on kindlaks määratud põhiseaduses. Põhiseaduse § 78 punkt 3 sätestab, et Vabariigi President kuulutab vastavalt põhiseaduse §-dele 89, 97, 105 ja 119 välja Riigikogu erakorralised valimised. Erakorralised valimised peab president välja kuulutama juhul, kui neljateistkümne

päeva jooksul pärast peaministrikandidaadi ülesseadmise õiguse üleminekut Riigikogule ei ole Vabariigi Valitsuse koosseisu talle esitatud vastavalt §-le 89. Samuti kuulutatakse erakorralised valimised välja olukorras, kus rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, mis on sätestatud §-s 105, ning juhul, kui Riigikogu ei ole kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust vastu võtnud riigieelarvet, nagu näeb ette § 119. Ta käsitles eraldi põhiseaduse § 97 lõiget 4, mille kohaselt president võib erakorralised valimised välja kuulutada olukorras, kus Riigikogu on avaldanud valitsusele või peaministrile umbusaldust ja valitsus on teinud presidendile ettepaneku kuulutada välja erakorralised valimised. See on ainus juhtum, kus põhiseadus annab presidendile õiguse kaaluda erakorraliste valimiste väljakuulutamist. Sellest tulenevalt küsis ta, kas kollektiivse pöördumise eestvedajad on kõnealuses küsimuses Vabariigi Presidendiga konsulteerinud ning kas president on väljendanud valmisolekut erakorralised valimised välja kuulutada juhul, kui umbusaldus peaks läbi minema.

Anto Animägi selgitas, et pöördumise algatajate hinnangul peaks protsess käima vastupidises suunas. Kui rahvas erakorralisi valimisi soovib, siis peaksid need võimalused olemas olema. Vabariigi Presidendi poole pöördutud ega presidendilt seisukohta küsitud ei ole, kuid ta väljendas veendumust, et Riigikogul on olemas võimalused erakorraliste valimiste esile kutsumiseks juhul, kui Riigikogu seda tõepoolest soovib.

A. Animägi andis üle paberkandjale kogutud allkirjad, mis ei olnud Rahvaalgatus.ee portaali kaudu Riigikogule esitatud kollektiivse pöördumise materjalide hulgas.

Ando Kiviberg ütles, et kollektiivne pöördumine on Riigikogule laekunud ja menetlusse võetud kindlal ajamomendil ning praegu ei ole alust neid paberile kogutud allkirju enam täiendavalt arvesse võtta. Need saab vastu võtta ja lisada materjali juurde märkega, et need on laekunud pärast kollektiivse pöördumise edastamist Riigikogule.

Jaak Valge selgitas, et materjalid laekuvad Rahvaalgatus.ee portaali kaudu automaatselt ja sinna ei saa paberile kogutud allkirju lisada.

Ando Kiviberg tegi ettepaneku lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punktist 5 lükata esitatud ettepanek tagasi.

Jaak Valge tegi ettepaneku korraldada avalik istung.

Ando Kiviberg selgitas, et tema ettepanek oli tehtud ennem ja kui see leiab enamuse toetuse, siis teist ettepanekut enam hääletamisele ei panda.

Helir-Valdor Seeder märkis, et esitatud ettepanekud ei ole teineteist välistavad ega moodusta alternatiive selles tähenduses, et üks välistaks teise. Ta selgitas, et komisjon saab otsustada avaliku istungi korraldamise ning avaliku istungi käigus võimaldada arutelu jälgida ka avalikkusel. Pärast seda saab komisjon otsustada, kas pöördumine tagasi lükata ning tegemist on komisjoni suveräänse otsusega. Alternatiivne oleks olnud ettepanek pöördumist mitte tagasi lükata.

Ando Kiviberg selgitas, et Riigikogu kodu- ja töökorra seadus näeb ette loetelu võimalustest, kuidas komisjon saab pöördumise üle otsustada. Komisjon peab nendest võimalustest valima

ühe ega saa samaaegselt rakendada mitut erinevat lahendusviisi. Kui komisjon otsustab pöördumise tagasi lükata ja siis otsustab avaliku istungi korraldada, ei sobi need kaks otsust omavahel kokku. Ta lähtus ettepanekute esitamise järgekorrast ja pani esimesena hääletusele enda ettepaneku pöördumises esitatud ettepanek tagasi lükata.

Otsustati:

3.1. Lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punktist 5 lükata esitatud ettepanek tagasi (poolt 5: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov; vastu 3: Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Jaak Valge; erapooletuid 0).

Kuna ettepanek leidis komisjoni toetuse, siis Jaak Valge esitatud ettepanekut hääletusele ei pandud.

4. Riigikohtule arvamuse andmine: välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 7 lg 2 põhiseaduspärasuse kohta osas, milles see ei loe pagulase perekonnaliikmeks enne pagulase Eestisse saabumist temaga tegelikult kooselus elanud faktilist elukaaslast, kellega abiellumine või kellega kooselu registreerimine oli pagulase päritoluriigis elukaaslaste endi tahtest sõltumata õiguslikult võimatu

Ando Kiviberg sõnas, et komisjoni liikmetele on edastatud Riigikohtu kiri arvamuse küsimiseks põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-79 koos Tallinna Ringkonnakohtu otsusega, millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 7 lg 2 osas, milles see ei loe pagulase perekonnaliikmeks enne pagulase Eestisse saabumist temaga tegelikult kooselus elanud faktilist elukaaslast, kellega abiellumine või kellega kooselu registreerimine oli pagulase päritoluriigis elukaaslaste endi tahtest sõltumata õiguslikult võimatu. Riigikohus küsib Riigikogult arvamust algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve asjas ehk selle kohta, kas välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse regulatsioon on tõstatatud küsimuses põhiseadusega kooskõlas või mitte.

A. Kiviberg lausus, et komisjoni liikmetele on välja saadetud Riigikohtule saadetava arvamuse kavand. Kuna kõigil on olnud võimalik arvamuse kavandiga tutvuda, siis lühidalt kokkuvõttes on komisjoni seisukoht, et kehtiv regulatsioon on põhiseadusega kooskõlas.

Evelin Poolamets märkis, et toetab põhiseaduskomisjoni esitatud hinnangut.

Ringkonnakohtusse jõudnud juhtumi puhul, kus samasooline paar, kes ei olnud oma päritoluriigis abiellunud ega kooselu registreerinud, leiti, et on õigus taotleda partneri Eestisse toomist. Tema hinnangul on põhiseaduskomisjoni seisukoht põhjendatud, sest sellist olukorda ei saa lugeda perekonna mõiste alla kuuluvaks ning vastupidine tähendus tähendaks ohtu avada nn Pandora laegas. Eesti õiguskord ei saa hakata rajanema teiste riikide normidele, kuna eri riikides kehtivad väga erinevad seadused ning otsuste tegemine välisriigi õiguse põhjal muudaks õiguspraktika ettearvamatuks.

Ando Kiviberg täpsustas, et arutlusel oleva teema puhul ei oma tähendust nii väga asjaosaliste seksuaalne sättumus. Oluline on see, et Eesti seadused määratlevad üheselt, millises suhtes olevatel isikutel on õigus taotleda elamisluba perekonna taasühinemise alusel ning vabaabieliu sellesse loetellu ei kuulu.

Evelin Poolamets lisas, et tema hinnangul sai arutelu alguse siiski asjaosaliste seksuaalsest sättumusest, kuna ringkonnakohus tugines oma otsuses just sellele, andes samast soost paarile

õiguse perekonna ühinemiseks.

Ando Kiviberg täpsustas, et kõnealune seadus ei erista isikuid nende seksuaalse sättumuse alusel, vaid lähtub üksnes kooselu vormist. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsus.

Otsustati:

4.1. Kiita heaks Riigikohtule saadetava arvamuse kavand, mis saadeti liikmetele enne istungit tutvumiseks, ja saata see Riigikohtule (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Jaak Valge).

5. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Markus Veia
protokollija